

die tot het
lechts 113 de

in 1910: 632.
in Bremen in
800 zielen 953
wyl in 1910,
12012 zich

dat op het
Landgebiel")
ot is (in 1910:
het betrekke-
dat naar Bre-

er:
wouers.
n de stad ge-

ersonen, waren
kerk te gaan.
schits ongeveer
inder trouwe
ootste procent

al zijn ze wel

niet zonder
kerken.
el beter.

en betere op-

meerde jeugd,
de zuigkracht

J. W.

MEZEN

gen.

u wden, om
?" vraagt een

an deze vraag
staan met de
nder ons ge-
onzen plicht
te een zegen

ergelijk bidden
lig.

diet op het ge-
at ik haar veel

En ik wil het
mdat ik heel

wam zich zoo
ar ik vermoed,
zoo vervalscht
zien in wat

n zegen is, en
n heeten.

net zijn vraag,
u men in dat

ze een beetje
aaruhi aan de
andigheden ge-

n is voor hen
oe dit zij — de

te, of alle ge-
te krijgen; en

ulling van deze
eeken van God.

zonder eenigen
orden.

van ons men-
wing van Gods

ijk, behoort tot
het huwelijk

ze stellig niet.
v, in het huwe-

t, het mogelijk
huwelijk door

aet menschelek
blijkt reeds uit

man en vrouw

f, en met veel
egen, dien Hij

eniging, schonk
chtbaar en

niet verkregen wordt dan door een daad van ge-
hoorzaamheid van 'smenschen zijde.

Dit: „Weest vruchtbaar" is de eerste
zegen voor gehuwden. En het „vermenig-
vuldigt u" daarmee het eerste gebod, dat ze
hebben te gehoorzamen.

Wie gehoorzaamheid aan dit gebod weigert, en
dezen zegen niet als een zegen eert en zoekt, en
toch gaat trouwen, gedraagt zich daarom als een
opstandeling en dief jegens God. En wie ten huwe-
lijk kwam, en de vruchtbaarheid geen zegen achtte
en de vermenigvuldiging niet begeerde en zocht,
zou zich in zijn echt jegens God gedragen als een
revolutionair en roover.

Er is nauwelijks een tengerend verachting van den
zegen en van het gebod Gods denkbaar dan in het voor-
zich opschrijven van het huwelijk, met afwijzing van het
doel waartoe God het verordende.

Het is een onbeschaamdheid die aan het duivel-
sche grenst.

Wie ten huwelijk gaat of tot het huwelijk kwam,
moet in het huwelijk zoeken wat God met het
huwelijk bedoelde, moet in het huwelijk begoe-
ren, wat God dóór 't huwelijk geven en werken wil:
hij moet zich heiligen tot medearbeider Gods.

In dit licht plaatsen ook onze kerken het huwe-
lijk in haar Formulier tot zijn bevestiging.

Als daar de redenen worden genoemd waarom
God den huwelijken staat heeft ingesteld, wordt
wel ook, en in de eerste plaats, in overeenstem-
ming met Ef. 5, gedacht aan den heiligen en teede-
ren liefdesplicht die man en vrouw in den echt
jegens elkander hebben te vervullen — maar volgt
onmiddellijk daarop het zoeken en opvoeden van
een zaad voor den Heere. En in 't gebod voor de
pasgehuwden neemt niets zulk een breede plaats
in als de bede om den kinderzegen.

Dit veronderstelt, dat die bede op den
trouw dag leeft in het hart van die ten huwelijk
gaan, en bedoelt ze bij hen voort te doen leven
gedurende al de huwelijksjaren, waarin ze hope van
verhooring mag hebben.

En aan deze veronderstelling zal de werkelijkheid,
aan deze bedoeling de begeerte beantwoorden, bij
wie in de vreeze Gods ten huwelijk gaat.

Die verstaat genoeg van de genade en de eere —
ze zijn onuitsprekelijk! — hier een medearbeider
Gods te mogen zijn, om vurig te begeeren, dat zijn
echt beantwoorden moge aan de hooge en heilige
bestemming die God daaraan gaf.

Die zal deze brandende en heilige begeerte ook
maken tot inhoud van zijn gebod.

En hij zal er niet bij denken aan een drukkenden
plicht, aan een kwellend moeten — maar ervoor
danken als een genadig mogen.

Doch ja, dan is er in dit bidden toch óók een
heilige plicht, in zoover het is: een eeren van
Gods soevereine beschikking — nergens van zoo
overweldigende majesteit als hier, en een eerbiedig
stellen in zijn dienst van ons-zelfen en van ons
huwelijk.

Of er dan voor gehuwden geen omstandigheden
denkbaar zijn, die hen de begeerte naar kinderen
of naar méér kinderen, en het gebod, dat God
ze hun geven moge, moeten doen onderdrukken?

Ongetwijfeld.
Maar die omstandigheden kunnen nooit liggen
in de beperktheid van inkomen, in de zorgen gelijk
men die, bij toenemend kindertal, zich in de toe-
komst denkt. Zich daardoor te laten beheerschen
in zijn begeeren en zijn bidden is ongeloof, is
God het vertrouwen opzeggen, om zelf voorzienig-
heid te gaan spelen.

Doch er zijn ongetwijfeld andere, door God zelf
in ons leven beschikte gegevens denkbaar, die ons
verbieden vermeerdering van het aantal kinderen
te begeeren.

Die omstandigheden bespreken kan ik hier niet.
Ieder moet trouwens tusschen God en zijn con-
scientie beoordeelen, of ze er in zijn leven zijn.
Elk geval moet hier op zichzelf beoordeeld. Alge-
meene regelen zijn hier niet te stellen.

Doch dit zij daarbij dan toch altoos bedacht, dat zoo
die omstandigheden er waarlijk zijn, er nog een andere
roeping is dan niet-begeeren van en niet-bidden om
vermeerdering van 't gezin!

V.

F.

LITERATUUR EN KUNST

Het goede boek.

(Ter gelegenheid van den „Boekendag".)

Op initiatief van den Nederlandschen Uitgevers-
bond is het heden, 15 November, „boekendag".

Deze boekendag is een buitenlandsche vinding.
Hij is bedoeld als een dag van aandachtconcentratie op de waardij van het boek. Door middel
van de radio, de uitstallingen in de boekwinkels,
de scholen, de kranten wordt de publieke belang-
stelling in 't bijzonder gericht op het boek en zijn
betekenis. De Nederlandsche Uitgeversbond, die
dezer dagen zijn 50-jarig jubileum viert, wil deze
feestelijke gelegenheid aangrijpen om ook in ons
land zulk een „boekendag" te houden, ten einde

propaganda te voeren voor het lezen van boeken.

De eerste indruk bij het hooren van dit plan is
misschien die eener lichte verwondering. Is dat nu
noodig? Moet er waarlijk nog propaganda worden
gemaakt voor het lezen van boeken in ónze tijd?
Beziat men de etalages der boekwinkels, dan valt
het op, hoe de boekhandelaars moeten zinnen op
allerlei middelen, om het nieuwste te doen op-
vallen boven wat van gister of eergister is; leest
men de verslagen van leeszaalen en bibliotheken,
dan loopen de cijfers der maandelijksche staten
van uitleening in de duizenden; onze overbuur in
tram of trein is verdiept in een boek, de taxi-
chauffeur op zijn standplaats heeft een opengeslagen
boek op zijn stuurrad liggen, de portier in zijn
portiersloge, de luitjongen op zijn bank, de cas-
sière achter haar kasregister lezen een boek. Moet
er dan nóg meer gelezen worden? Is dan nóg de
grootsch opgezette propaganda van een boekendag
noodig?

Begrijpelijke vraag!

En toch — wie even zich rekenschap geeft van
wat de eigenlijke quaestie is, begrijpt aanstonds de
noodzakelijkheid van zulk een propaganda. Want
ze wil de aandacht vestigen op het goede boek.
Er verschijnen inderdaad tientallen nieuwe boeken,
er worden zeker vele boeken gelezen — maar: wat
zijn dat voor boeken? Met name tegenwoordig, nu
het boek bij voorkeur binnenleidt in de wereld
van geestelijke en lichamelijke intimiteiten, nu let-
terlijk iedere levensverhouding prooi is voor de
gierige klauwen eener beluste sensatie, is het
noodig, dringend noodig zelfs, de scheidingslijn
scherp te trekken en moet het goede boek tegenover
het vele dat geestelijk en moreel een bederf is op
den voorgrond worden gesteld. Een krachtige propa-
ganda voor het goede boek is even noodzakelijk,
als de krachtige actie tegen het slechte boek. Wil
men van dit laatste den verderfelijken invloed tegen-
gaan, dan moet zeker langs den weg van critische
analyse het gevaarlijke worden aangetoond, maar
daarnaast dient ook gewezen te worden, op wat
dan de bestaande behoeften aan lectuur op de juiste
wijze bevredigen kan, dat is, de aandacht moet
gevestigd worden op het goede boek.

Dat nu is van dezen boekendag het doel en
daarom verdient het streven alleszins waardeering
en steun.

Maar dan is het uiteraard de vraag: wat dan het
goede boek is.

Ik kan in een kort artikel als dit moet zijn niet
anders dan zakelijk aanwijzen; alle beredeneering
en motiveering moet in dit verband achterwege
blijven, want dat vordert meer ruimte dan één ar-
tikel biedt. Maar voor het oogenblik gaat het ook
alleen om een aanwijzen. En dan moet de definitie
deze zijn: het goede boek is het boek, dat den lezer
verrijkt. Dat verrijken kan zijn vermeerdering van
intellectuele kennis, van religieus, moreel, sociaal,
economisch inzicht, verklaring van levensverschijn-
selen in psychologischen of practischen zin — maar
het moet altijd wezen verhooging van geestelijk peil,
versterking van het besef van ideële waarden.
Velerlei boeken kunnen aldus verrijken: het studie-
werk, de populair-wetenschappelijke verhandeling,
de positieve roman, het instructieve verhaal van
reizen en expedities, het boek van historisch ge-
beuren of sagenmededeeling, het platen-album, de
dichtbundel, de novellenverzameling, die alle zijn,
in 't algemeen gesproken, goede boeken. En dan
staat daarnaast het ontspanningsverhaal in zijn ver-
schillende vormen, mits voldoende aan de eischen,
welke aan de lectuur tot ontspanning gesteld moe-
ten worden (reeds meermalen heb ik daarover in
ons blad geschreven). Natuurlijk doet daarbij de
overtuiging uit welke men leeft haar bijzondere
criteria aanleggen bij de bepaling van wat het goede
boek is. Maar het gaat nu over het in 't algemeen
goede boek en daartoe kan met recht al wat ik
noemde worden gerekend.

Voor dat goede boek dan is propaganda nood-
zakelijk. Door middel van de radio, de boekwin-
kels, de scholen, de kranten moet het tot de men-
schen worden gebracht. Want het dringt zich niet
op, zooals het sensatie-product dat doet en het
kan niet als vanzelfsprekend rekenen op de belang-
stelling van het groote publiek. Als alle zaad van
edeler gehalte heeft het noodig, dat de bodem wordt
bewerkt, dat wil zeggen in zijn inhoud en betekenis
moeten de menschen het leeren kennen door inlichting
en voorlichting. Tot dat bewerken kan de boe-
kendag, die speciaal voor het goede boek de alge-
meene aandacht vraagt, van groot nut zijn.

En dan is er nog een tweede belang: de boeken-
dag kan óók versterken het besef, dat het bezit
van het goede boek een verrijking is. De bekende
spreuk zegt, dat het goede boek is een goede vriend.
De goede vriend nu is degene, van wien men
altijd weer de blijken van vriendschap geniet. En
zoo kan het goede boek telkens den lezer doen ge-
nieten, en bij vernieuwing verrijken. 't Is ieders
ervaring, dat men het boek, dat voor ons denk- of
zieleleven iets betekend heeft, nog eens wil lezen
en dat men bepaalde, bijzonder treffende fragmenten
bij herhaling opstaat. Maar dan moet men zoo'n
boek ook steeds binnen zijn bereik hebben, dan
moet het in onze kast staan, óns bezit zijn, met
streeppjes en voor onszelf verstaanbare teekens tot
onmiddellijk gebruik altijd gereed.

Ook in dit opzicht nu kan een goede propaganda
nog heel wat uitwerken. Want het tegenwoordig
lezen is maar al te veel een doorvliegen van het
boek, dat op den gestelden termijn weer in de bibli-
otheek teruggebracht moet zijn. En dat boek zelf,
een allemansvriend en door ieders, dikwijls niet
zorgvuldige handen gegaan, is en blijft een vreemde,
in de belangstelling vrijwel onmiddellijk verdronzen
door het volgende „nummer", dat uit de catalogus
betrokken wordt. De boekendag kan tot verbetering
in dezen meewerken. Hij kan den menschen het
besef bijbrengen, dat een verzameling boeken, des-
noods klein, maar bestaande uit boeken, die men
met genot gelezen heeft en telkens weer in de hand
neemt, een betekenisvol bezit is, en dat het geld,
hetwelk men in zoo'n boekery gestoken heeft, een
voortdurende en hooge geestelijke rente afwerpt.

Uit deze met een enkel woord aangegeven over-
wegingen moge de propagandistische waarde van
den boekendag duidelijk zijn en daarmee tegelijk
gemotiveerd, dat hij onzen steun en onze belang-
stelling verdient.

C. T.

MUZIKALE KRONIEK

Harp-klanken.

Het Christelijk Muziektijdschrift „De Harp" be-
staat 25 jaar.

We onderstrepen: Muziek-Christelijk-vijftiengig.
En de klanken van de „Harp" lokten klanken
vóór de „Harp" uit, want in de loop van de vorige
week werd in de groote zaal van het Concertgebouw
aan het jubileerende tijdschrift een feestconcert aan-
geboden.

Het Gereformeerd Gemengd Koor, de „tractee-
rende" vereniging, vormde met „Door Zang Vriend-
schap", „De Lofstem", en „Arti et Religioni" op
het podium een gansch zeer kloeke schare.

Bovendien mocht het koor zich verheugen in de
medewerking van Mejuffrouw Annie Stijger als
sopraan en van den Heer B. Hoogveen als... ja,
als wat? „Aan den vleugel" stond er. Dus niet
als pianist, of orgelist, maar laten we zeggen, als
„vleugelist".

Vanaf het Concertgebouwpodium had deze schare
uitzicht op een nog grooter ensemble van luiste-
raars. De opkomst was buitengewoon. Beneden bijna
stoel aan stoel bezet en de gaanderij niet al te
gierig gegarneerd met belangstellenden. Meer had
redelijkerwijs niemand mogen hopen.

De Eere-Voorzitter, Prof. Waterink, zette in een
kort maar krachtig openingswoord uiteen dat het
cadeau-van-de-avond in de vorm van een concert
natuurlijk niet gepresenteerd werd aan een tijds-
schrift, niet aan een papieren „Harp" — dat
is maar zoo bij wijze van zeggen — doch aan de
Harp „van vleesch en bloed", alias den heer F.
Pijlman, die als redacteur-uitgever voor levend blad
fungeert.

De heer Pijlman behoefde slechts voor en achter
zich te zien om, op het podium en in de zaal,
de waardeering voor zijn werk te ontmoeten. Het
jubileumconcert geeft ook ons een geschikte ge-
legenheid, om in deze kolommen van waardeering
te doen blijken.

Niet op het concert als muzikale prestatie valle
het volle licht, maar op het feit dat in Christelijke
kring een muziekblad zich vijftiengig jaar heeft
weten te handhaven en al die jaren onder de leiding
van een en denzelfden vakman. Merkwaardigerwijze
werd de heer Pijlman, eenzijdig redacteur-uitgever
van „De Harp", anderzijds dirigent van de samen-
werkende koren, in het Concertgebouw de trait
d'union. De dirigent dirigeerde alzoo de feestgave
naar zijn alter ego, den Harp-redacteur.

Een eigenlijke critiek is nu, en hier, niet op
z'n plaats. Alleen dit: de algemeene waarheid „zoo-
als de man is, is zijn muziek", vonden we voor
dit bijzondere geval treffend bewezen — en de
stelling is ook omkeerbaar. Ja, zooals Pijlman is,
was dit concert, en omgekeerd: uit het concert
zou men zich een vrij juist beeld van Pijlman kun-
nen vormen. In de beste momenten — hoe onhoffe-
lijk zou 't zijn bij deze gelegenheid over de „minder
beste" te spreken — hoorden we onmiskenbaar
dezen musicus op z'n best. Zóó kan hij zijn, en zóó
kan hij zich geven. Met veel zelfvertrouwen, en-
thousiast en met taai volharding werpt hij zich
op zijn taak. En dan is hem die taak niet alleen
maar een werken voor zijn broodje, maar dan ziet
hij die als een hem door God opgelegde roeping.
Dan is hij niet slechts musicus, maar daarin Chris-
ten. 't Doet ons goed te weten, dat de bewerkingen
van een compositie op „vrome" liederteksten, zoo-
als we er op de feestavond gehoord hebben, geen
demonstratie zijn van „nu zullen we eens extra
Christelijk zingen", maar dat de heer Pijlman zich
nooit geschaamd heeft de Naam des Heeren te
noemen over de muziek. Het Soli Deo Gloria is
hem bede en wensch.

Daardoor juist neemt ook „De Harp" onder de
vakbladen een zoo bijzondere plaats in.

We denken er niet aan om alles wat aan en over

muziek in „De Harp“ verschenen is, in de hoogte te steken. Maar laten we, ondanks alle, ook wel gerechtvaardigde critiek, dit wel goed in het oog houden: een muziektijdschrift dat geredigeerd wordt op de wijze als de heer Pijlman geloofd te moeten doen, geeft ons iets, dat „Caecilia“, „De Muziek“, en dergelijke Nederlandsche vakbladen ons onthouden. Sterker: een muziekblad waarin gewezen wordt, als het pas geeft, op het Eene Noodige, móet gesteund worden tegenover een heirleger van bladen en blaadjes op muzikterrein, die met hun op z'n best welwillende neutraliteit vaak zulke degelijke artikelen distribueeren, maar de ziel de dood aandoen.

Er hoort moed toe om steeds weer in kunstkring te belijden, dat God ook is de God van de muziek, te getuigen dat we én in ons openbaar muziekleven én in ons eigen muzikale willen, denken en doen met dien God te rekenen hebben.

Door de genade Gods hebben we hier een blad waarin, omdat het een christelijk tijdschrift is, Christus beleden wordt in zijn betekenissen ook voor de wereld der tonen.

Daarom kan men zich als geloofsgenooten nooit van dit maandschrift afmaken. Het hier ingenomen principiële standpunt heeft zonder meer recht op ons meelevens.

Maar... „De Harp“ is geen preekbundel, en wij zouden het niet gaarne ervan gemaakt zien. Daarom zeiden we dat op het Eene Noodige gewezen wordt, waar het pas geeft. De relaties van ons geestelijk leven met onze muziek zijn inderdaad vele, en vele zijn ook de gelegenheden waar het verband aantoonen gepast en gewenscht is.

Hoe staat het in specifiek muzikaal opzicht met „De Harp“?

Evenmin als bij het bespreken van het concert willen we hier een eigenlijke critiek leveren. 't Is trouwens zeer gevaarlijk bij dergelijk perswerk te willen beoordeelen wat had kunnen gebeuren en wat niet. Er is wisseling van krachten en mutatie van materiaal. In ieder geval is dit wel zeker:

In veel gezinnen is De Harp middel geweest tot ontwikkeling op muzikaal gebied. Dat het juist vaak beginnelingen waren die onder zijn invloed kwamen, is een zegen geweest. Gereguleerde bearbeiding van onderop, systematisch en ononderbroken, blijft broodnodig.

POPULAIR-WETEN- SCHAPPELKE SCHETSEN

Het Chiliasme en het Oude Testament.

VII.

(Israël's herstel in Hosea's latere prediking.)

Zooals we in de vorige schets zagen, ontbreekt in Hosea's allereerste optreden nog de rechtstreekse en duidelijke aankondiging van de ballingschap, en daarom ook de preciese en omlijnde belofte van terugkeer uit die ballingschap. In Hosea's latere prediking wordt dit anders. Dan spreekt hij het in 's Heeren naam ronduit en onomwonden uit, dat Israël in ballingschap zal gaan, en dan komt ook de Goddelijke toezegging dat er weer een terugkeer uit die ballingschap zal wezen. Maar in het allereerste optreden van Hosea vinden wij dat nog niet.

Ook niet in Hosea 3:4, 5, waarin Ds Berkhoff een krachtige bewijspplaats meent te zien voor zijn gevoelen (De Christusregering, bldz. 172, 173). Het is noodzakelijk aan deze plaats ook nog een enkel woord te wijden. In de eerste plaats dan moet ik er aan herinneren, dat de uitdrukking „in het laatste der dagen“, welke hier in vs 5 voorkomt, niet bewijst dat wij bepaald aan een periode vlak voor den jongsten dag te denken hebben. Integendeel, zij doelt slechts zeer in het algemeen op de toekomst, en welke die toekomst is, moet uit het verband worden opgemaakt. Verder moet ik er de aandacht op vestigen, dat hier met geen enkel woord van ballingschap uit of terugkeer naar het Heilige Land wordt gesproken, gelijk ieder die de plaats aandachtig en nauwkeurig leest, overtuigend zien kan (dit ook tegen Ridderbos, Het Godswoord der Profeten I, bladzijde 218). Als oordeel dat over Israël komen zal (dat hier met „de kinderen Israëls“ bepaald de Tien Stammen worden bedoeld, ben ik met Ds Berkhoff volkomen eens, zie de vorige schets) wordt alleen genoemd het gemis van koning en vorst, offer en opgericht beeld, efod en terafim. Het is duidelijk dat het gemis van al deze dingen ook hoegenaamd niet behoeft in te sluiten verbanning van eigen bodem. Zou iemand daaraan twifelen, dan zou ik dien willen wijzen op de woorden van een anderen profeet, vele jaren vroeger, namelijk van den profeet Oded, onder koning Asa van Juda, die, sprekend van verledene tijden, zegt „Israël nu is vele dagen geweest zonder den waren God, en zonder een leerenden priester, en zonder de wet“ (2 Kron. 15:3). Hij zegt dat in een tijd toen er van verbanning uit de verkregen erve nog geen sprake was geweest. De vergelijking van Hosea's woorden met die van den profeet Oded verheft het dus boven allen twijfel, dat ze aller-

Bepaalde rubrieken die elders vrijwel verwaarloosd werden, trachtte men hier althans tot zijn recht te brengen.

In de muziekbijlagen zijn nummers verschenen die er mogen wezen!

Het streven om in een speciaal muzikfonds goede koren op te nemen (de voornaamste hoorden we op de jubileumavond) verdient alle lof.

Als we de jaargangen van „De Harp“ zoo eens doorzien, dan blijkt er duidelijk groei in te zitten. Ze worden dikker — en beter! Vooral in de laatste jaren schijnt de ontwikkeling sprongsgewijs te gaan.

„De Harp“ moet zeer veel belangen dienen, mag voor minimale beurzen niet te duur zijn, en zal daarom zijn „populair“ karakter wel nooit verliezen.

Er is een tendenz naar het populair-„wetenschappelijke“ (b.v. artikelen als van Telman). Daarover verheugen we ons.

De redacteur moge de nieuwe kwarteeuw ingaan met verlevendigd geloof. Met zijn medewerkers ga hij in de ingeslagen richting voort, oogen open voor historie en toekomst.

En de uitgever moge daarbij niet achterblijven om in de materiële verzorging alles aan te bieden wat van een dergelijke uitgave verlangd mag worden.

J. L. F.

RONDOM HET ZAKENLEVEN

De economische crisis en de kerken.

II.

De laatste decennia hebben doen zien een ontzaglijke ontwikkeling van het instituut der „naamloze vennootschappen“. Een direct gevolg hiervan is, dat de bij die vennootschappen geïnteresseerde aandeelhouders toch een heel wat minder scherpen blik in die (toch ook hun eigen) zaken hebben, dan zij zouden bezitten, indien zij zelf het bestuur daarvan in handen hadden. Zij staan verder van de bron af en bespeuren daarom ook niet aanstonds,

minst de ballingschap insluiten. Maar hebben wij in de belofte van het vijfde vers toch niet te denken aan den Messiaanschen tijd: „Daarna zullen de kinderen Israëls zich bekeeren, en zoeken den Heere, hunnen God, en David, hunnen koning“; wordt met „David, hun koning“ niet de Messias bedoeld? Dat is heelemaal niet noodig. Het zoeken van David, hun koning, kan zeer goed beteekenen, dat de Tien Stammen zich weer voegen zullen onder de heerschappij van het Davidische koningshuis, en dan mogen we daarbij weer denken aan de dagen van koning Josia (vgl. de vorige schets). En de tekst bevat geen enkele aanwijzing — nu de term „in het laatste der dagen“ als zoodanig niet in aanmerking kan komen — dat wij aan iets anders zouden moeten denken. Intusschen, ook al zou hier op den Messias worden gedoeld — wat ik niet geloof — dan zou deze plaats toch nog geen het minste houvast bieden aan de Chiliasische verwachting van een Christusregering vanuit een in nationalen zin hersteld Israël. Wat deze plaats dan alleen zou zeggen, is, dat eenmaal de Tien Stammen tot Christus zullen bekeerd worden. Maar dat is in ieder geval heel iets anders dan Ds Berkhoff erin vinden wil. Evenwel, er is geen enkele aanwijzing, dat wij hier ook van zulk een massabekeerung der Tien Stammen tot Christus gewag gemaakt vinden. De tekst kan heel natuurlijk en zonder eenige kunstmatigheid daarvan worden verstaan, dat er een tijd zal komen, waarin bij de Tien Stammen een terugkeer zal openbaar worden tot den Heere, van wien zij door Jerobeams kalverdiensd afgevalen zijn, en tot het Davidisch koningshuis, waarvan zij zich onder denzelfden Jerobeam gewelddadig hebben losgescheurd. En als de tekst zoo kan verstaan worden, en er geen enkele aanwijzing is om dien anders te verstaan, dan moet die ook zoo verstaan worden. Wat Ds Berkhoff ervan maakt kan niet anders dan als inlegging worden beschouwd; uitlegging is dat in elk geval niet. Voor de vervulling herinner ik nogmaals aan de dagen van Josia, waarin de rest der Tien Stammen weer onder de heerschappij van het Davidische huis en daarmee ook tot den zuiveren eredienst des Heeren is teruggekeerd. Ten deele mogen wij die vervulling ook alreeds zien onder Hizkia, toen een deel van de stammen Aser, Manasse en Zebulon gehoor gaf aan zijn oproep om te Jeruzalem het Pascha te komen houden (2 Kron. 30:11), en zijn reformatische arbeid ook verder ingang vond in het gebied der Tien Stammen (2 Kron. 31:1); gebeurtenissen welke ongetwijfeld korten tijd na den ondergang van het Tienstammenrijk moeten hebben plaats gehad (vgl. 2 Kron. 30:6—9).

Zooals boven reeds gezegd is, in Hosea's latere prediking komt echter de aankondiging van de ballingschap wel aan het woord (Hosea 5:14; 9:3, 17); en daarbij wordt ook met name de vijand genoemd, die het Goddelijk oordeel der verbanning aan Israël zal voltrekken, namelijk Assur (Hosea 9:3; 10:6;

dat de bron heden minder sterk vloeit dan gisteren en eergisteren. Daardoor zullen dus vele aandeelhouders later dan in vroeger tijden, (toen ieder eigen zaken meer zelf deed), misschien te laat, bemerken, dat de betrekkelijk groote inkomsten, die ze tot hertoe uit hun aandeelenbezit hebben genoten, verminderen, wellicht, zij het tijdelijk, straks geheel zijn stilgezet. Hieruit volgt derhalve, dat velen, die niet tot de meest voorzichtigen behooren en die niet gaarne op het eerste gerucht voor zich zelf al vaststellen, dat het „heden“ reeds tegenwoordig oplevert, eerst straks, wanneer de werkelijkheid zich aan hen opdringt, tot die erkenning zullen moeten komen. De vraag is niet ongewettigd of niet velen thans nog op te grooten voet leven en straks, door de feiten gedwongen, hun levensstandaard zullen moeten inkrimpen.

Zulk een vermindering van staat heeft dan natuurlijk haar onvermijdelijke gevolgen, ook in het bijzonder voor „onze“ menschen, die bijv. in kwaliteit van „middenstanders“ e.d. belang hebben bij het wel en wee van den huurman. Wanneer straks voor menig een vermindering van uitgaven noodzakelijk wordt, omdat de effecten-portefeuille is gaan ineenschrompelen, dan zal menig winkelier, menig klein-industrieel, e.d. een vermindering van bestellingen constateeren. Deze menschen, die geen enkel eigen belang hebben bij eenige effectenpositie, zullen eerst in de komende jaren ten volle de verminderde koopkracht van hun cliënteel onder vinden. En juist, omdat nu eenmaal onze kerken een groot deel van haar leden ook hebben in de z.g.n. middenstandskringen, is het van betekenissen, ook dezen blik in de toekomst te werpen. Dat „na-druppelen“ van de crisis is juist zoo ernstig voor kringen, waarin de „kleine luyden“ toch een groot aantal plaatsen innemen.

Het is uiteraard moeilijk, op dit punt eenige profetie te geven; wanneer de verkoopen en de opbrengst-prijzen weer in stijgende lijn zich zullen gaan bewegen is niet te zeggen. Maar dat de nadering van den huidige toestand langer zal duren, dan één of twee kalenderjaren, mag met reden worden verwacht, omdat hier ook van invloed is en blijft de kapitaals-verplaatsing, boven besproken.

En nu beperken we ons hier nog tot „economische“ beschouwingen. De politieke perspectieven laten we rusten. Maar wie wil het oorlogsgevaar

11:5). We zien hierin den voortgang der Goddelijke openbaring: Amos verkondigt wel de verbanning, maar nog niet wie het instrument daartoe zal zijn in 's Heeren hand. Hosea, die in zijn allereerste optreden, even vóór Amos, de ballingschap nog niet uitdrukkelijk noemde, wijst in zijn latere periode, na het optreden van Amos, ook den vijand aan, die het Godsoordeel zal voltrekken.

In verband daarmee staat nu ook in Hosea's latere prediking de toezegging van terugkeer uit de ballingschap. We vinden die toezegging in Hosea 11:8—11 en 14:5—10. Van deze beide plaatsen is de eerste van het meeste gewicht. De tweede geeft in hoofdzaak eene in zeer beeldrijke taal gekleede heilsbelofte, waarin eigenlijk de terugkeer uit de ballingschap niet zoozeer rechtstreeks wordt aangekondigd als wel indirect verondersteld. Israël wordt eerst vergeleken met een lilië, daarna met een schaduwrijke, vastgewortelde boom. En dan, met een eigenaardigen overgang, wordt weer van de Israëlieten gezegd dat zij onder dien boom schaduw zullen zoeken, en dat ze koren zullen verbouwen, en dat ze in een bloeienden toestand zullen verkeeren. De veronderstelling is daarbij, dat ze uit de ballingschap teruggekeerd zijn, maar van dien terugkeer zelf wordt geen melding gemaakt. Wel laat Ds Berkhoff de beginwoorden van vs 11 vet drukken: zij zullen wederkeeren, maar deze woorden moeten niet worden opgevat als een zelfstandige zin, ze dienen slechts om het bijwoord wederom of opnieuw uit te drukken; in het Hebreeuwsch is het gewoonte om, waar wij zeggen: ik zal dit of dat opnieuw doen, zich aldus uit te drukken: ik zal wederkeeren en dit of dat doen. Wat de profeet dus zeggen wil is eigenlijk niet anders dan dit: zij zullen opnieuw onder zijne schaduw zitten, zij zullen opnieuw koren ten leven voortbrengen (d.w.z. doen groeien, verbouwen). In dit opnieuw ligt ongetwijfeld de terugkeer uit de ballingschap verondersteld, maar, ik herhaal het, rechtstreeks uitgesproken wordt die niet. Daarom is dan ook de andere plaats van meer belang, en het verwondert mij ten zeerste, dat Ds Berkhoff, die Hosea 14 wel aanhaalt, van die andere plaats ten eenenmale zwijgt. Een reden daarvoor kan ik niet vinden. Maar wij willen in ieder geval aan deze plaats onze bijzondere aandacht wijden.

Het is dus Hosea 11:8—11 „Hoe zou Ik u overgeven, o Efraïm? u overleveren, o Israël? hoe zou Ik u maken als Adama? u stellen als Zebaim? Mijn hart is in Mij omgekeerd; al mijn berouw is tezamen ontstoken. Ik zal de hittigheid mijns toorns niet uitvoeren; Ik zal niet wederkeeren om Efraïm te verderven, want Ik ben God en geen mensch, de Heilige in het midden van u, en Ik zal in toorn niet komen (de overzetting „in de stad“ welke onze Statenvertaling hier geeft is onjuist). Zij zullen den Heere achterna wandelen; Hij zal brullen als een leeuw; wanneer Hij brullen zal, dan zullen de kinderen van de zee af al bevende aankomen;

volkomen wroet de zijn er n logs-ster

IX. Zi punten luiden:

a. Het van het beweging Augustus sinds 19 Het cij standaard Meer

vindt 1930, v sinds 19 is dus sl be treffen reeds ie

Toeges handelpr de consu gelukkig individu Amsterd gevens 2 voor de t.w. geze goeden“ zienlijke lijkung n dam sta van 192 verklar de berek buiten 1

b. En ook hier die van woord h daarom lang nie Het uur 1921 vri lijkung n

zij zullen Egypte. Ik zal h de Heere

Na de gevoelen kan om vernietig en Zebai troffen toorn a de eigen lingen, c uit Egypt hum eer

Hier lingscha beantwo wordt g eenvoud keeren, heeft a waarin weggevo den opg alleen r uit Egypt gemaakt aan een de Chili en moet een tera zij van

Om te het allen terugke te vinde ging var Assur h „Zij zul Efraïm in Assy word E 9:6. We op het niet w zijn“, de anders l Grieksch Hebreu worden, schrijvijn voornaa de vers staan: „ sur zal z van zul naar As band h politiek